विपद् जोखिम न्यूनीकरण नगरपालिका स्तरिय नीति, २०७६

१. पृष्ठभूमि

निरन्तर दोहोरिरहने बहु-प्रकोपका घटनाहरुबाट उत्पन्न विपद्को अत्याधिक जोखिममा रहेको मुलक हरुमध्ये नेपाल पनि एक हो । यहा प्रत्येक वर्ष बाढी, पहिरो, चट्या ं, आगलागी, डक दुर्घटना तथा महामारी जस्ता प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोप हरुका कारण जनधनको ठूलो क्षति तथा नोक ानी हुने गरेको छ । मुलुक विषम भू-बनावट, कमजोर भौगर्भिक अवस्था, मौ मी विषमता तथा जलवायु परिवर्तनका कारण भूकम्प, बाढी, पहिरो तथा भू-स्खलन, डुबान, चट्याङ, खडेरी, हिमपात, अ ि ना, हिमपहिरो, हिमताल विष्फोटन, अतिबृष्टि, अनावृष्टि, हुरी बता , शीतलहर, तातोहावाको लहर, वन डढेलो लगायतका प्राकृतिक प्रकोपहरुबाट प्रभावित छ । त्य ैगरी नेपाल डक दुर्घटना, महामारी, अनिकाल, कीट वा ूक्ष्म जीवाणु आतंक, पशु तथा चराचुरु ीमा हुने फ्लु, प्यान्डामिक फ्लु जस्ता विश्वव्यापी रुपमा हुन क्ने महामारी, र्पदंश, जनावर आतंक, खानी, हवाई, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्यां , र ायन वा विकिरण चुहावट, ग्यां विष्फोटन, विषाक्त खाद्य ेवन, वातावरणीय प्रदुषण, वन विना वा भौतिक ंर चनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना लगायतका गैरप्राकृतिक प्रकोपबाट पनि प्रभावित छ । २०७२ ाल बैशाखमा आएको गोरखा भूकम्प, २०७१ र २०७४ ालमा आएकोबाढी तथा पहिरो र य बाट भएको ठूलोजनधनको क्षति तथा नोक ानी य का पछिल्ला उदाहरणहरु हुन् । जन ंख्या बृद्धि, गरिबी, अव्यवस्थित शहरीकरण र जोखिम अ ंवेदनशील विका का कार्यहरुले गर्दा विपद् ंटा न्नतामा अझ बृद्धि भइरहेको छ ।

नेपाल रकारले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरुलाई योजनाबद्ध र व्यवस्थित गर्न नीतिगत, कानूनी तथा ंस्थागत व्यवस्था गरेको छ । य र्न्दभमा विपद्जोखिम व्यवस्थापनका लागि दैवी प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९, स्थानीय स्वायत्त शा न ऐन, २०५५, भवन ऐन, २०५५, राष्ट्रिय भवन ंहिता, २०६०, विपद्जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६, जलवायु परिवर्तन नीति, २०६७, भू-उपयोग नीति २०६९, जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन नीति, २०७२, राष्ट्रिय पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थाप ना नीति, २०७२, राष्ट्रिय विपद्प्रतिकार्यको कार्यढांचा, २०७०, बस्ती विका , शहरी योजना तथा भवन निर्माण म्बन्धी आधारभूत मार्गदर्शन, २०७२, राष्ट्रिय शहरी विका रणनीति, २०७३ आदि महत्वपूर्ण कानूनी तथा नीतिगत आधार हुन् भने नेपालको ंविधान, २०७२ तथा हालै पारित भई कार्यान्वयनमा आएका स्थानीय रकार ञ्चालन ऐन, २०७४, विपद्जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४, विपद जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७५ र विपद जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन रणनैतिक कार्ययोजना २०७५ देखि २०८७ पछिल्ला महत्वपूर्ण कानूनी व्यवस्था हुन् । ाथै केन्द्रदेखि स्थानीय तह म्म कानून बमोजिम स्थापित विपद व्यवस्थापन मितिहरु, नेपाल रकारका विभिन्न निकाय एवं प्रतिष्ठानहरुलाई महत्वपूर्ण ंस्थागत व्यवस्थाको रुपमा लिन किन्छ भने विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले व्यवस्था गरेका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद्,

कार्यकारी मिति, प्राधिकरण, प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहका मितिहरु नयां ंस्थागत व्यवस्थाका रुपमा रहेका छन् ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि मूलतः `ण्डाइ कार्यढांचा, दिगोविका का लक्ष्यहरु, जलवायु परिर्वतन म्बन्धी पेरि म्झौता लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय न्धि म्झौता, राष्ट्रिय एवं स्थानिय आवश्यकता अनुरुप विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि मूल नीति तर्जुमा गर्न आवश्यक भएको छ । नेपालले विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि लागुगरेको विपद् जोखिम व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०६६ को कार्यान्वयनबाट प्राप्त ि काई र अनुभवहरु, २०७२ ालको गोरखा भूकम्प तथा पछिल्ला अन्य विपद्का घटनाहरुको ि काई र अनुभवहरु मेत लाई आधार बनाई विद्यमान विपद् जोखिमको न्यूनीकरण तथा अन्य नयां म्भावित जोखिमको प्रभावकारी रोकथाम गरी विपद् जोखिमबाट ुरक्षित, जलवायु अनुकुलित तथा उत्थानशील राष्ट्र तथा माज निर्माणको लागि य विपद् जोखिम न्यूनीकरण पालिका स्तरिय नीति, २०७६ तयार गरेको छ ।

२. दीर्घकालीन ोच (Vision)

विपद् जोखिमबाट ुरक्षित, जलवायु अनुकुलित तथा उत्थानशील राष्ट्र तथा स्थानिय तहको निर्माण गर्दै दिगो विका मा योग दान पुऱ्याउने य नीतिको दीर्घकालीन ोच रहेको छ ।

३. ध्येय (Mission)

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरुलाई न्तुलित रुपमा कार्यान्वयन गरी विपद्बाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका ्रोत ाधनहरुका ाथै व्यक्ति, मुदाय र राष्ट्रको आर्थिक, ामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार र ांस्कृतिक एवं पर्यावरणीय म्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रुपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरुको उत्थानशीलता बृद्धि गर्नु य नीतिको ध्येय रहेको छ ।

४. लक्ष्य (Goal)

विपद्बाट हुने मृत्युदर तथा प्रभावित व्यक्तिहरुको ंख्या उल्लेख्य रुपले कम गर्नु, जीविकोपार्जनका ्रोत ाधनहरुका ाथै कृषि, उद्योग, डक, ञ्चार, खानेपानी तथा र फाईका ंरचना, स्वास्थ्य र शैक्षिक ुविधाहरु जस्ता महत्वपूर्ण पूर्वाधार तथा आधारभूत `वाहरूमा विपद्ले पुऱ्याउने क्षति एवं अवरोध लाई कम गर्दै तिनीहरुको उत्थानशीलता बृद्धि गर्नु र विपद्बाट हुने प्रत्यक्ष आर्थिक क्षति कम गर्नु य नीतिको लक्ष्य रहेको छ ।

५.उद्देश्यहरु (Objectives)

प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्बाट व्यक्तिको जीवन तथा म्पत्ति, स्वास्थ्य, जीविकोपार्जन तथा उत्पादनका ाधनहरु, भौतिक एवं ामाजिक पूर्वाधार, ांस्कृतिक एवं वातावरणीय म्पदामा हुने क्षतिको उल्लेख्य रुपमा कम गर्नु य नीतिको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ। य नीतिका अन्य उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम छन्।

५.१ विपद् जोखिमको बुझाई अभिबृद्धि गर्ने तथा बै तह र वर्गमा विपद् जोखिम म्बन्धी जानकारीको पहुंच ुनिश्चित गर्ने।

५.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न विपद् जोखिम शा नको ुदृढीकरण गर्ने।

५.३ विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका क्रियाकलाप ंग एकीकरण गर्दै मग्र विका प्रक्रियामा मूल प्रवाहीकरण गर्ने।

५.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा ार्वजनिक तथा निजी लगानी बृद्धि गरि उत्थानशीलता अभिबृद्धि गर्ने।

५.५ विपद् व्यवस्थापन ूचना प्रणालीको ुदृढीकरण तथा बहुप्रकोप पूर्व ूचना प्रणालीको विका एवं विस्तार गरी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउने।

५.६ "अझ राम्रो र अझ बलियो" अवधारणा अनुरुप विपद् पश्चातको पुनर्लाभ, पुनःस्थापना पुनर्निर्माण ुनिश्चित गर्ने।

६. अवधारणा

विपद् जोखिम न्यूनीकरण शुद्धोधन गांउपालिका स्तरिय नीति देहाय बमोजिमको अवधारणामा आधारित रहेको छ।

६.१ नेपालको ंविधानले निर्दिष्ट गरे बमोजिम विपद् जोखिम न्यूनीकरण, रोकथाम तथा व्यवस्थापनमा ंघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच मन्वय तथा हकार्यको ि द्धान्तलाई अवलम्बन गर्ने।

६.२ विपद् ुशा नको ि ान्त अनुरुप हभागिता, जवाफदेहिता र पारदर्शिता जस्ता विषयहरुलाई आत्म ात गरी माजका बै रोकारवालाहरुको ंलग्नता तथा ाझेदारी र लैंिक तथा ामाजिक मावेशीकरणको ि द्धान्त अवलम्बन गर्ने।

६.३ जोखिम ंवेदनशील विका को अवधारणा अवलम्बन गर्ने।

६.४ बहुप्रकोप विपद् जोखिम व्यवस्थापनको अवधारणा अवलम्बन गर्ने।

६.५ स्थानीय विशेषता अनुरुप विज्ञान तथा प्रविधिको प्रयोग र स्थानीय ाधन, श्रोत, ज्ञान र शीपको अत्याधिक उपयोगको अवधारणा अवलम्बन गर्ने।

६.६ नवप्रवर्तनमुखी वित्तीय लगानीको अवधारणा अवलम्बन गर्ने।

६.७ पुनर्लाभ, पुनः स्थापना र पुनर्निर्माणमा "अझ राम्रो र अझ बलियो" अवधारणा अवलम्बन गर्ने।

७. नीति

माथिका उद्देश्यहरु प्राप्तिका लागि देहायका नीति अवलम्बन गरिनेछन्।

७.१ विपद् जोखिम म्बन्धी विषयलाई विद्यालय स्तरदेखि नै शैक्षिक पाठ्य क्रममा मावेश गरिनेछ।

७.२ जनचेतनामूलक तथा ूचनामूलक कार्यक्रमहरु तयार गरी ूचना तथा ञ्चारका माध्यमहरुको प्रभावकारी उपयोग मार्फत बैमा पहुंच हुनेगरी विपद् म्वन्धी जानकारी, चेतना र ि काई मुदाय स्तर म्म अभिबृद्धि गरिनेछ।

७.३ प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपहरुको नियमितरुपमा ूक्ष्म निगरानी र मापन गरिनेछ।

७.४ विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्शा ्न गर्ने प्रणालीको विका गरिनेछ। ंकट उन्मुख मुदायको पहिचान गरी त्यस्ता मुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।

७.५ डक दुर्घटनाका म्भावित क्षेत्रहरुको पहिचान गरी विपद् आंकलन र नक्शा ्नको आधारमा विपद् क्षेत्र निर्धारण गरिनेछ र य म्बन्धी ूचनालाई ार्वजनिक रूपमा उपलब्ध गराई दुर्घटना न्यूनीकरणमा मद्दत गरिनेछ।

७.६ शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, पर्यटन, उर्जा, आवा , यातायात, खानेपानी, र फाई लगायतका पूर्वाधार र ऐतिहा ि क तथा ांस्कृतिक म्पदामा पर्न क्ने विपद् जोखिमका प्रभाव म्बन्धमा विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्शा ्न गरी प्रचारप्र ार गरिनेछ।

७.७ विपद्बाट व्यापार व्यव ाय, जनस्वास्थ्य र पोषणमा पर्न क्ने म्भाव्य जोखिम न्यूनीकरण गर्न विपद् जोखिम लेखाजोखा गरिनेछ।

७.८ दुर म्वेदन प्रणाली (Remote Sensing System), भौगोलिक ूचना प्रणाली (Geographic Information System) र खुला ्रोत प्रविधि (Open Source Technology) मा आधारित आधुनिक विपद् व्यवस्थापन ूचना प्रणाली (Disaster Management Information System) विका गरी जन ाधारण तथा रोकारवालाहरुलाई हज रुपमा विपद् व्यवस्थापन म्बन्धी ूचना उपलब्ध हुनेव्यवस्था गरिनेछ।

७.९ विपद् जोखिम न्युनीकरण, विपद्को रोकथाम, पूर्वतयारी, खोज तथा उद्धार एवं विपद् पश्चातको पूनर्निर्माण तथा पुन स्थापना म्बन्धी क्षमता विका का विभिन्न कार्यदलहरुलाई तालिम दिई तयारी अवस्थामा राखिने छ।

७.१० विपद् जोखिमको अध्ययन तथा अनु न्धानमा रकारी निकायहरु, विका ाझेदार, निजी तथा गैर रकारी ंस्थाहरु, रेडक्र अभियानका अंगहरु, विश्वविद्यालय र अनु न्धान केन्द्रहरु तथा अन्य रोकारवालाहरुबीचको ंलग्नता र हकार्यलाई प्रोत ाहन गरिनेछ।

७.११ पालिका, वडा तथा मुदाय तहहरुमा विपद् व्यवस्थापन मितिहरुको गठन गरी क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।

७.१२ स्थानिय आपतकालिन कार्य ंचालन केन्द्रहरु एवं स्वास्थ्य आपत्कालीन कार्य ंचालन केन्द्रहरुको स्थापना, विका र विस्तार गरी तिनीहरुको ंस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।

७.१३ डक ुरक्षा ुनिश्चित गर्न स्थानिय डक ुरक्षा रणनीतिक कार्ययोजना तयार गरी

कार्यान्वयन गरिनेछ ।

७.१४ मुदाय स्तरको विपद् जोखिम न्यूनीकरणकालागि िंचाई, नदी नियन्त्रण, वन व्यवस्थापन, विद्यालय, स्वास्थ्य ंस्था, खानेपानी तथा र फाइ लगायतका योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापनमा स्थानीय उपभोक्ता, ामुदायिक ंस्था र जन मुदायको हभागिता ुनिश्चित गरिनेछ ।

७.१५ राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति अनुरुप स्थानीय तहमा वहुप्रकोपीय जोखिम लेखाजोखाको आधारमा जोखिम ंवेदनशील भू-उपयोग योजना तर्जुमा गरी व्यवस्थित एंव ुरक्षित वस्ती विका कार्यलाई वै तहहरु ंग हकार्य गरि अगाडि बढाइनेछ । ाथै अ ुरक्षित बस्तीहरुलाई ुरक्षित स्थानमा स्थान्तरण गर्ने नीति लिइनेछ ।

७.१६ मग्र विका प्रक्रियाहरुलाई बहुप्रकोप जोखिम ंवेदनशीलताका आधारमा म्भाव्य जोखिमको न्यूनीकरण हुनेगरी कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।

७.१७ विपद् जोखिम न्यूनीकरणका बैचरण तथा ंरचनामा मावेशी विपद् व्यवस्थापनको अवधारणा अनूरुप महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, आर्थिक तथा ामाजिक रुपले पछाडि परेका मुदायहरुको पहूंच, प्रतिनिधित्व तथा प्रभावकारी ंलग्नता ुनिश्चित गरिनेछ ।

७.१८ विपद् ंवेदनशीलताको अवधारणा अनुरुप ार्वजनिक भौतिक ंरचनाहरु (रकारी कार्याल य, शैक्षिक ंस्थाहरु, स्वास्थ्य ंस्थाहरु, ामुदायिक भवनहरु, आश्रयस्थल आदि) लाई जेष्ठ नागरिकमैत्री, लैंङ्गिकमैत्री, अपा॑तामैत्री एवं बालमैत्री बनाइनेछ ।

७.१९ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा स्वयं ेवक परिचालनकोलागि मुदाय स्तरमा ंस्थागत व्यवस्था ुनिश्चित गरिनेछ ।

७.२० विपद् जोखिमबाट ुरक्षित भवन निर्माण कार्यलाई प्रोत ाहन गर्ने राष्ट्रिय भवन ंहिता र स्थानीय मापदण्डलाई मय ापेक्ष परिमार्जन गरी लागूगरिनेछ ।

७.२१ विका का भौतिक पूर्वाधारहरुको डिजाईन तथा निर्माणका क्रममा जोखिम ुरक्षित पूर्वाधार नीति अवलम्बन गरिनेछ । ाथै जलवायु परिवर्तन अनुकूलित पूर्वाधार निर्माणलाई मेत प्रोत ाहित गरिनेछ ।

७.२२ विका निर्माणका ठूला परियोजनाहरु तर्जुमा, डिजाइन, निर्माण र व्यवस्थापनमा विपद् जोखिम तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव म्बन्धी अध्ययन गरी जोखिम न्यूनीकरण गर्ने नीति लिइनेछ ।

७.२३ ुरक्षित माजको निर्माणका लागि विपद् ुरक्षित ंस्कृति (Culture of Safety) प्रवर्द्धन र अवलम्वन गरिनेछ ।

७.२४ स्थानीय तहमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन म्बन्धी क्रियाकलापहरुको प्रभावकारी रुपमा अनुगमन तथा मूल्या॑न गर्न मावेशी ंयन्त्र स्थापना गरिनेछ ।

७.२५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यमा निजी क्षेत्रको ंलग्नतालाई प्रोत ाहित गरिनेछ ।

७.२६ जीविकोपार्जनका उपायहरुलाई विविधिकरण गरी विपद् उत्थानशील मुदाय निर्माण गरिनेछ ।

७.२७ विपद् जोखिम न्यूनिकरणमा निजी क्षेत्र, बैंक तथा वित्तीय ंस्था, बीमा कम्पनी, विका ाझेदार, दातृ ंस्था आदिकोलगानी प्रबर्द्धन गरिनेछ।

७.२८ मुदायस्तरको विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा ामुदायिक तथा हकारी ंस्थाहरुको लगानीलाई प्रोत ाहन गरिनेछ।

७.२९ विपद् प्रतिकार्य र विपद् पश्चातको पुनर्लाभ तथा पुनर्निर्माणमा मेत ामाजिक ुरक्षाका कार्यक्रमहरुलाई माहित गरी ंचालन गरिनेछ।

७.३० विपद्का कारण हुन क्ने क्षतिको क्षतिपूर्तिकालागि निजी, रकारी तथा ामुदायिक भवन, शैक्षिक तथा स्वास्थ्य म्बन्धी ंरचनाहरु, खानेपानी लगायतका अन्य भौतिक ंरचनाहरुको अनिवार्य बीमा गर्न प्रोत ाहन गरिनेछ।

७.३१ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनकालागि स्थानीय रकारबाट वार्षिक रुपमा निश्चित प्रतिशत बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम ंचालन गरिनेछ।

७.३२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यलाई विका मूलक क्रियाकलापहरु ंग एकीकरण तथा मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ। स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा मार्फत प्राप्त क्षेत्रगत ुझावलाई स्थानीय विका योजनामा प्राथमिकताका ाथ ंलग्न गरी कार्यान्वयन गरिनेछ।

७.३३ बाढी, खडेरी, चट्या, हावाहुरी, तातोहावाकोलहर, शीतलहर, वन डढेलो, आगलागी, महामारी, लगायतका प्रकोपहरुको नियमित रुपमा अनुगमन तथा पूर्वानुमानको ाथै पूर्व ूचना प्रणाली विका गरी पूर्वानुमानको आधारमा पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाहरु (Forecast Based Preparedness and Response Plans) बनाई लागुगरिनेछ।

७.३४ स्थानीय ज्ञान, ीप, श्रोत र ाधनको अधिकतम उपयोग गर्दै मुदायमा आधारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गरिनेछन्।

७.३५ स्थानीय तहमा आकस्मिक पूर्वतयारी योजना र विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य कार्य योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।

७.३६ स्थानीय तहमा कानून बमोजिम विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना गरी श्रोत परिचालन गरिनेछ।

७.३८ शैक्षिक ंस्था, अस्पताल तथा ामुदायिक भवनहरुको स्तरोन्नती गरी आपतकालीन अवस्थामा मुचित उपयोग गर्न मिल्ने व्यवस्था गरिनेछ।

७.३९ विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि खुल्ला क्षेत्रको पहिचान, विका र व्यवस्थापन गर्नुका ाथै ंकटउन्मुख क्षेत्रमा पहुंच युक्त एवं ुरक्षित आश्रय स्थल र आपतकालिन भण्डारण केन्द्रको निर्माण गरिनेछ। ाथै विपद् प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन मानवीय हायता स्थल एवं बन्दोवस्ती स्थलको स्थापना, विका र विस्तार गरिनेछ।

७.४० ठुला विपद्को मयमा प्राप्त हुने अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय हायता ामग्रीहरुको हज आपूर्तिकालागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ।

७.४१ स्थानीय स्तरमा विपद्को मयमा परिचालित हुने स्वयंम ेवकहरुको क्षमता विका गरिनेछ।

७.४२ विपद् पश्चात गरिने पुनर्लाभ, पुनः स्थापना र पुनर्निर्माण कार्यमा भविष्यमा विपद् जोखिमको अवस्था ि र्जना हुन नदिन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न "अझ राम्रो, बलियो र ुरक्षित बनाऔं" भन्ने अवधारणालाई प्रोत ाहन गरिनेछ।

७.४३ खोज, उद्धार तथा राहत जस्ता विपद् प्रतिकार्यमा हयोग पु¥याउन स्थानीय तहमा राजनीतिक दल र दल ंग म्बन्धित भातृ ंग ठनहरुलाई मेत परिचालन गर्न क्ने व्यवस्था मिलाईनेछ।

७.४४ स्थानीयतहमा विपद् प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन बैक्षेत्रका रोकारवालाहरूको हभागिता रहनेगरी क्षेत्रगत प ति (cluster system) को अवधारण स्थापना गरि कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ।

७.४५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरुलाई प्रभावकारी बनाउन जवाफदेहीता, पारदर्शीता र उच्च गुणस्तरता ुनिश्चितता गरिनेछ।

७.४६ ंकटउन्मुख मुदायको जोखिममा हिस ेदारी तथा जोखिम हस्तान्तरणकालागि कृषि, पशुपंक्षी तथा व्यापार व्यव ायमा बीमा गराउने कार्यलाई प्रोत ाहन गरी बीमामा हज पहुंच कोव्यवस्था मिलाइनेछ। ाथै बैंक तथा बित्तीय ंस्थाहरु मार्फत विपद् प्रभावित मुदायलाई हुलियत कर्जाको व्यवस्था गरिनेछ।

८. नीति कार्यान्वयन

य नीतिको कार्यान्वयनकोलागि देहाय बमोजिमका उपायहरु अवलम्बन गरिनेछन्।

८.१ य नीतिको योजनाबद्ध कार्यान्वयनकालागि स्थानीय तहमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन रणनीतिक कार्ययोजनाका ाथै आवधिक, वार्षिक तथा आकस्मिक योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ।

८.२ विषयगत मन्त्रालय, ार्वजनिक निकायहरु, विका का ाझेदार तथा नीजि क्षेत्रको कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्दा य नीतिलाई मार्गदर्शनको रुपमा लिइनेछ।

८.३ स्थानीय रकारका आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्दा य नीतिलाई मार्गदर्शन को रुपमा लिइनेछ।

८.४ य नीतिको कार्यान्वयनकालागि स्थानीय तहमा आवश्यक वजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम ंचालन गरिनेछ।

८.५ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ मा स्थानिय विपद जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन नवाझिने गरि व्यवस्था गरेबमोजिम आवश्यक ंस्थागत ंरचना निर्माण गरिनेछ।

८.६ य नीतिका कार्यान्वयनकोलागि आवश्यक कानूनी तथा ंस्थागत व्यवस्था गरिनेछ।

९. मन्वय, अनुगमन तथा मूल्या‍ःन

९.१ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ंग म्बन्धित कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनकोलागि स्थानीय तहमा रकारी, निजी, गैर रकारी ंस्था, रेडक्र अभियानका अंगहरु, राजनीतिक दलहरु तथा रोकारवालाहरुबीच मन्वय र हकार्य गरिनेछ।

९.२ स्थानिय स्तरमा गठित स्थानिय विपद व्यवस्थापन मितिले य नीतिको अनुगमन तथा मूल्या‍ःन गर्नेछ।

९.३ विपद् जोखिम न्यूनिकरण कार्यले पुऱ्याएको योगदानको अनुगमन गर्दा जोगिएको जनधनको विवरण, जोखिम न्यूनीकरण तथा नियन्त्रणकालागि निर्माण गरिएका भौतिक ंरचनाहरुबाट पुग्न गएको ुविधा र प्रतिफल, प्रभावित मुदायको उत्थानशीलतामा आएको परिवर्तन आदिलाई ध्यान दिइनेछ।

९.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन म्बन्धी म्पूर्ण विवरण वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गरी प्रतिवेदन प्रकाशन गरिनेछ।

१०. नीति पुनरावलोकन

य नीतिलाई आवश्यकता अनु ार पुनरावलोकन गरिनेछ।